

مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری

سال دوم، شماره‌ی ۶، پاییز ۱۳۹۲

صفحات ۲۰۲-۱۸۱

بررسی احساس امنیت فردی و اجتماعی از دیدگاه گردشگران و عوامل مؤثر بر آن مطالعه‌ی موردی: گردشگران منطقه‌ی گردشگری ناهارخوران و النگدره‌ی شهر گرگان

غلام رضا خوش فر*

آزینا اسفندیان**

مریم رحمانی***

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۸/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۵/۲۷

چکیده

فضاهای عمومی شهری بستر رشد جامعه‌ی شهری هستند؛ لذا احساس امنیت فردی و اجتماعی و احساس آرامش در این گونه فضاها امری انکارناپذیر است. در این بین وجود امنیت و نظم در پارک‌ها و گردشگاه‌ها که خود واجد ابعاد فردی و اجتماعی است، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. ارتقای سطح امنیتی پارک‌ها و گردشگاه‌ها موجب افزایش رغبت و تمایل شهروندان به فعالیت‌های گردشگری می‌شود. هدف این تحقیق شناخت میزان احساس امنیت و اجتماعی در گردشگاه‌ها از دیدگاه گردشگران و شناسایی رابطه‌ی آن با برخی از عوامل اجتماعی و محیطی است. روش تحقیق از نوع پیمایشی و ابزار سنجش آن را پرسش‌نامه محقق ساخته است. جامعه‌ی آماری شامل کلیه گردشگران مراجعه‌کننده به دو گردشگاه عمده‌ی شهر گرگان (النگدره و ناهارخوران) است. حجم نمونه‌ی آماری بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر برآورد شد. نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند (نمونه‌ی در دسترس) به‌طور تصادفی در گردشگاه‌ها از طریق مراجعه به گردشگران انتخاب شده و مورد مطالعه قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسش‌نامه همراه با مصاحبه استفاده شد. اعتبار ابزار تحقیق با استفاده از اعتبار صوری و پایایی سؤالات آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در حد بالاتر از

* نویسنده‌ی مسئول، استادیار گروه علوم اجتماعی و سیاسی دانشگاه گلستان (gh.khoshfar@gu.ac.ir)

** مربی گروه مدیریت جهانگردی دانشگاه مازندران

*** دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه گلستان

۰/۷۵ مورد تأیید قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که وجود احساس امنیت اجتماعی در گردشگاه‌های مورد مطالعه، دارای کارکردهای مثبت برای گردشگران و توسعه‌ی گردشگری است. تحلیل داده‌ها نیز نشان داد که بین عواملی مانند جنسیت، سن، سطح تحصیلات و تعلق بومی با ارزیابی گردشگران نسبت به احساس امنیت فردی و اجتماعی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

واژگان کلیدی: احساس امنیت فردی، احساس امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، پارک ال‌نگدره، پارک ناهارخوران، گرگان.

مقدمه

فضای شهری، بستر زندگی و فعالیت شهروندان است و با توجه به ویژگی‌های افراد و گروه‌های اجتماعی، سنی و جنسی باید بتواند محیط امن و سالم و پایدار فراهم کند و به شیوه‌ی مناسبی به نیازهای مختلف تمام گروه‌های اجتماعی پاسخ دهد. فضای شهری بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی برقرار می‌کند و در نتیجه در هویت بخشی و دادن احساس آرامش (و امنیت) به شهروندان نقش بسزایی دارد (گلی، ۱۳۹۰: ۱۴۴). با رشد و توسعه‌ی شهرنشینی و گسترش کلان‌شهرها و پیچیده‌تر شدن روابط اجتماعی شهروندان در شهرها، مفهوم امنیت در شهرها، از حالت اولیه و جنبه‌های فیزیکی محسوس خارج شده و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را در بر گرفته است؛ رشد و گسترش نا امنی در شهرها با مطرح شدن پیچیدگی فن‌آوری و تقسیم کار اجتماعی بیش از توسعه‌ی فیزیکی شهرها بوده و این امر احساس امنیت و آسایش و رفاه شهروندان را مورد تهدید قرار داده است (بهیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۲۲).

فراغت دارای معانی و تعاریف مختلفی است که معرف ابعاد یک پدیده‌ی پیچیده‌ی اجتماعی، فرهنگی، عینی و ذهنی است. گذران فراغت، مجموعه‌ی فعالیت‌هایی را در برمی‌گیرد که شخص به میل خود برای استراحت و تفریح و گسترش اطلاعات، آموزش شخصی و یا مشارکت اجتماعی (در زمان فراغت) تعهدات شخصی و خانوادگی اجتماعی انجام می‌دهد. این فضاها ابزاری هستند که در کسب تعادل روحی شهروندان بسیار مهم است (سعیدنیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱). لغت گردشگری tourism از کلمه‌ی tour به معنای گشتن اخذ شده که ریشه در لغت لاتین turns به معنای دور زدن، رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد چرخش دارد. گردشگری به مجموعه‌ی مسافرت‌هایی گفته می‌شود که با انگیزه‌ی استراحتی و فراغتی، مذهبی، فرهنگی، ورزشی، بازاری، همایشی انجام می‌گیرد. تغییر جمعیت، به هم خوردن ترکیب آن و رشد و تراکم جمعیت از عواملی هستند که می‌توانند روی گردشگاه‌ها از نظر تعداد، تنوع و عرضه‌ی امکانات تأثیر زیادی داشته باشند؛ حتی مواردی از قبیل جمعیت گروه‌های مختلف سنی و جنسی یعنی نوجوانان، جوانان، سالمندان و نیز مردان و زنان و غیره با

توجه به نیازهای گردشگاهی الزامات خاصی را برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری گردشگاه‌ها به برنامه‌ریزان تحمیل می‌نمایند.

امنیت همیشه یکی از مسائل اساسی و حیاتی بشر بوده و مباحث علمی زیادی را به خود اختصاص داده است؛ اما احساس امنیت مهم‌تر از وجود امنیت است (شایگان و رستمی، ۱۳۹۰: ۱۵۲). در این تحقیق ابتدا به شرح تعاریفی از امنیت پرداخته شده است. امنیت: به معنای فراغت از هرگونه تهدید- تعرض به حقوق و آزادی‌های مشروع و قانونی شهروندان است و از دو لایه‌ی متکامل تشکیل شده که عبارتند از: احساس امنیت فردی و اجتماعی.

احساس امنیت در گردشگاه‌ها دارای کارکردهای فردی و اجتماعی مهمی است که در صورت اختلال در این کارکردها، در گردشگاه‌ها احساس ناامنی ایجاد می‌شود. در فضاهای شهری، گردشگاه‌ها موقعیت و مقام ویژه‌ای دارند؛ به‌طوری که هرچه کمیت و کیفیت این فضاهای اجتماعی- فرهنگی بیشتر باشد، شهروندان فرصت‌های بیشتری برای گذران فراغت و تفریح به دست می‌آورند. هدف اصلی گردشگاه‌ها، دستیابی شهروندان به آرامش و گذران ایامی خوش همراه با تفریح و تفرج است. وجود امنیت در گردشگاه‌ها و فضاهای عمومی شهر مانند پارک‌ها دارای کارکردهای مختلف فردی و اجتماعی است. باید بدانیم موانع زیادی بر سر راه تأمین نیازهای فردی و اجتماعی شهروندان به وجود آمده که این موانع به کاهش شدید احساس امنیت و آرامش و آسایش شهروندان به‌ویژه گردشگران انجامیده است. این پدیده به نوبه‌ی خود به گسترش روحیه‌ی نارضایتی، عدم امنیت، احساس تنهایی، غم، ترس، تنش اجتماعی، جدایی از طبیعت و عدم اعتماد و آسیب‌های اجتماعی دامن زده است. رفتارهای آزاردهنده‌ی بعضی افراد، اغلب همه‌ی کسانی را که از این فضاها استفاده نموده یا تمایل به استفاده از آن‌ها را دارند تحت تأثیر قرار می‌دهد. (ممکن است گردشگران) از رفتن و استفاده از این مکان‌ها صرف‌نظر کنند؛ چون می‌ترسند که مورد آزار قرار گیرند. پارک‌ها در تمام فصول سال پذیرای اقشار مختلف مانند کودکان، نوجوانان و سالمندان و گردشگران و مسافران هستند؛ بنابراین بحث امنیت از مباحث بسیار مهم پارک‌ها و گردشگاه‌ها است که مشارکت جمعی پلیس و شهرداری و سازمان‌های مرتبط را می‌طلبد (فرماندهی انتظامی استان گلستان، ۱۳۸۹: ۷). هم‌چنین نقش شهروندان و گردشگران در برقراری امنیت مهم است؛ زیرا امنیت چیزی جدا از مردم نیست؛ به این دلیل نیز هرکس به سهم خویش در تحقق امنیت باید احساس مسئولیت کند؛ بنابراین آسیب‌زدایی از سیمای پارک‌ها و گردشگاه‌ها گام مؤثری در جهت سالم‌سازی فضای فراغتی مردم شهر و حرکت در راستای غنی‌سازی اوقات فراغت شهروندان به شمار می‌رود. شهر گرگان دارای دو پارک در خارج از شهر به نام‌های ناهارخوران با مساحت ۱۶۴ هکتار و النگدره با مساحت ۱۸۵ هکتار است. اخیراً توجه به امنیت در این پارک‌ها بسیار مورد توجه بوده و اقدامات زیادی از طرف نیروی انتظامی و شهرداری و

سازمان‌های مرتبط برای برقراری امنیت انجام گرفته تا گردشگران بیشتری به این پارک‌ها جذب شوند.

به نظر می‌رسد رابطه‌ی استفاده‌ی مردم (شهروندان بومی و گردشگران) از پارک‌ها و وقوع جرم در این مکان‌ها، رابطه‌ای معکوس است؛ به این معنا که اگر مردم به علت عدم احساس امنیت در آن‌ها از این اماکن استفاده نکنند، این فرصت برای افراد بزهکار فراهم می‌آید که از آن‌ها جهت انجام اعمال مجرمانه‌ی خود استفاده نمایند؛ اما در صورت استفاده‌ی شهروندان از پارک‌ها و مراکز تفریحی، مجرمان شانس کمتری در استفاده از آن‌ها جهت انجام اعمال مجرمانه‌ی خود به دست می‌آورند (فرماندهی انتظامی استان گلستان، ۱۳۸۹: ۷). این تحقیق به دنبال دستیابی و شناسایی احساس امنیت فردی و امنیت اجتماعی در گردشگاه‌ها با تأکید بر مطالعه‌ی تجربی در میان گردشگران است؛ بنابراین سؤال اصلی تحقیق این است که گردشگران در گردشگاه‌ها تا چه اندازه از احساس امنیت فردی و احساس امنیت اجتماعی بهره‌مندند؟

مبانی نظری

انسان‌ها برای گذراندن اوقات فراغت و تفریح و برآوردن نیازهای روحی و فردی خود نیاز به محیطی دارند که شرایط آرامش و آسایش آن‌ها را فراهم کند و پارک‌ها به عنوان یکی از عناصر فضاهای شهری در برآوردن نیازهای انسان‌ها نقش بسیار مهمی دارند. امنیت همیشه یکی از مسائل اساسی و حیاتی بشر بوده و مباحث علمی زیادی را به خود اختصاص داده است. امنیت برای زندگی اجتماعی، از دورانی که انسان‌ها زندگی جمعی را آغاز نموده‌اند تا به امروز به عنوان اساسی‌ترین نیاز بشری محسوب می‌شود. امنیت عبارت است از تضمین رفاه آتی (هزارجریبی، ۱۳۹۰: ۱۲۹). امنیت یعنی رهایی نسبی از تهدیدات زیان‌بخش (هزارجریبی، ۱۳۹۰). امنیت ابعاد مختلفی دارد که در این تحقیق از بعد فردی و اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

امنیت در هر جامعه‌ای با دیگر جوامع کاملاً متفاوت است. این ویژگی امنیت مبین نسبی بودن آن است. احساس امنیت فردی از حالتی که جسم و روح فرد در آن فارغ از ترس و آسیب رسیدن به جان و مال و یا آبروی خود زندگی می‌کند. به اعتقاد باری‌بوزان احساس امنیت فردی به شبکه‌ی روابط و تناقضات بین امنیت شخصی و دولت مرتبط می‌شود. احساس امنیت اجتماعی را اولین بار باری‌بوزان در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» به کار برد. در آرای بوزان حوزه‌ای از زندگی که فرد خود را به واسطه‌ی مفهوم «ما» بدان متعلق می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند موردنظر است؛ بنابراین هر عامل و پدیده‌ای که باعث ایجاد

اختلال در احساس تعلق و همبستگی اعضای یک گروه شود، در واقع هویت آن گروه را به مخاطره انداخته و تهدیدی برای امنیت اجتماعی آن قلمداد می‌شود (بوزان^۱ و همکاران، ۱۹۹۸: ۴-۵). در این دیدگاه، همبستگی افراد یک جامعه، علاوه بر حفظ و بقاء، نیازمند حمایت و تقویت نیز است که این امر در سایه‌ی برخورداری از امکانات صورت می‌گیرد. به میزانی که افراد جامعه از امکانات مختلفی چون آموزش، بهداشت، رفاه، آزادی و غیره بهره‌مند شوند، احساس خشنودی از تعلق به چنین جامعه‌ای داشته و دلبستگی میان آن‌ها تقویت شده (نبوی و همکاران، ۱۳۸۹؛ نویدنیا، ۱۳۸۲). در نتیجه احساس امنیت اجتماعی آن‌ها افزایش خواهد یافت. از منظر رویکردهای جدید، رویکرد انتقادی کپنهاک و به‌ویژه جامعه‌شناسان و باری‌بوزان و تیلور و تایر و غیره امنیت مقوله‌ای کاملاً اجتماعی است. در بهترین حالت احساس امنیت انعکاسی از تجربه‌ی فرد از جامعه است (ورنانن^۲ و همکاران، ۲۰۰۹؛ عنایت و همکاران، ۱۳۹۱). چلبی معتقد است: امنیت یکی از اخیار جمعی است که جامعه برای شهروندان خود و هرکس دیگری که در آن زندگی می‌کند، فراهم می‌نماید. در بعد عینی، امنیت را می‌توان به عنوان فراغت از تهدیدی تعریف کرد. در بعد ذهنی مراد از امنیت، احساس آرامش و یا عدم احساس تهدید و عدم احساس ترس ناشی از آن از سوی محیط‌های دور و نزدیک فرد است. (چلبی، ۱۳۸۵: ۱۰۷).

در مجموع امنیت در جامعه زمانی حاصل می‌شود که گروه‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها بتوانند در تعامل با یکدیگر، خواسته‌ها و ارزش‌های خود را به راحتی مطرح کنند. در این رویکرد، احساس امنیت یک گروه خاص درون جامعه با سطح کلان پیوند دارند؛ بنابراین احساس امنیت زمانی مطرح خواهد بود که نیروی بالقوه یا بالفعلی هویت افراد را در جامعه تهدید کند. این دیدگاه اعتقاد دارد رفتارهای انحرافی نتیجه‌ی فشارهایی است که بعضی از مردم را به کج‌روی و بروز ناامنی وادار می‌کند. تأثیر شرایط محیطی بر ابعاد احساس امنیت یعنی امنیت جانی، مالی و غیره یکسان و یک جهت نیست. در این زمینه، مرتون استدلال می‌کند که ساکنان مناطق محروم اغلب به دلیل نوع تربیت، یادگیری و تجربه‌ی زیاد ناکامی، رفتارهای خشونت‌آمیز بیشتری از خود نشان می‌دهند (بدار و همکاران، ۱۳۸۰: ۲۷۲). به همین دلیل در معرض زدوخورد و درگیری بیشتری هستند و با خطرها و آسیب‌های جانی بیشتری روبرو هستند (گلی، ۱۳۹۰؛ ستوده، ۱۳۸۱).

جین جیکوبز از نظریه‌پردازان شهرسازی است که در تبیین امنیت شهری به تعامل فضای فیزیکی و فزاینده‌های اجتماعی که محیط را می‌سازد و بر فعال بودن فضا به عنوان عاملی در

^۱ Buzan

^۲ Vornanen

ایجاد محیطی امن و موفق، توجه و تأکید دارد (رفعیان و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۱) جیکوبز می‌گوید: آرامش فضای شهری ابتدا به‌وسیله‌ی پلیس تأمین نمی‌شود؛ ولی با حضور پلیس ضروری می‌شود. آرامش فضای شهری ابتدا به‌وسیله‌ی شبکه‌ی ناخودآگاه و پیچیده‌ی اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود. او در مورد خودانتظامی بودن یک خیابان چنین توضیح می‌دهد: می‌بایست چشم‌هایی همواره خیابان را بنگرند؛ چشم‌های کسانی که ما آن‌ها را مالکین طبیعی و حقیقی خیابان می‌نامیم، پیاده‌روه‌های خیابان می‌باید به‌صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد تا بر نگاه‌های مؤثر بر خیابان افزوده شود و به مردم ساکن در خیابان، نگریستن به خیابان به آن‌ها آموزش داده شود (گلی، ۱۳۹۰؛ جیکوبز^۱، ۱۹۶۱).

بر اساس مباحث نظری گفته‌شده، احساس امنیت فردی و اجتماعی به شرح زیر تعریف می‌شود:

احساس امنیت فردی، حالتی است که به موجب آن فرد در پناه قانون و برخورداری از حقوق شهروندان از هرگونه تهدید، تعرض دیگران می‌تواند از مجاری قانونی و در محاکم صالحه احقاق حق کند (گلی، ۱۳۹۰: ۷).

احساس امنیت اجتماعی، حالت فراغت همگانی از تهدیدی است که رفتار غیرقانونی یک فرد، یک سازمان و یا دولت ممکن است در تمامی یا در بخشی از جامعه پدید آورد. انواع امنیت: امنیت به سه نوع جانی، مالی و حیثیتی تقسیم می‌شود (کارگر، ۱۳۸۳: ۷). همچنین احساس امنیت اجتماعی می‌تواند به معنی فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع، تلقی شود (افشار، ۱۳۸۵؛ به نقل از بهیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۰۷).

پیشینه تحقیق

در چند دهه‌ی اخیر، جامعه‌ی شهری رشد چشمگیری داشته است؛ بنابراین امنیت یکی از شاخصه‌های کیفی زندگی به شمار می‌آید و در اجتماعات انسانی از جایگاه خاصی برخوردار است.

انجمن تخصصی معماری و شهرسازی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «افزایش احساس امنیت فضاهای عمومی به‌خصوص پارک‌ها با استفاده از اصول CPTED»، مطرح می‌نماید که عواملی از قبیل گذر از جامعه‌ی سنتی به جامعه‌ی صنعتی بر اثر مقتضیات شرایط بیرونی و جهانی، نه بر مبنای نیازها و سیر درونی جامعه، نرخ بالای رشد جامعه و جوان بودن جامعه‌ی

^۱ Jacobs

ایرانی، مشکلات سنگین اقتصادی، شیوع بیکاری و از همه مهم‌تر روحیه افسرده‌ی جامعه سبب آن شده است و با استفاده از روش انتخاب روش‌های کنترل غیر طراحی مثل استفاده از سیستم مداربسته، حضور نیروهای امنیتی و سایر روش‌های مشابه اگرچه موجب بیرون راندن گروه‌های خاص با رفتارهای ناهنجار از پارک می‌شود؛ ولی این امر بر استفاده‌ی عمومی تأثیر سوء داشته و نارضایتی عمومی را در پی دارد. کلید حل مسئله حضور گروه‌های مختلف مردمی در فضای پارک‌ها است. این امر ممکن نیست مگر با خلق فضاهایی که دارای خصوصیت سازگاری و انعطاف‌پذیری باشند.

رفعیان و همکاران (۱۳۸۸) به تبیین امنیت شهری به تعامل فضای فیزیکی و فرآیندهای اجتماعی که محیط را می‌سازد و بر فعال بودن فضا به‌عنوان عاملی در ایجاد محیطی امن و موفق، توجه و تأکید دارد.

صالحی فرد (۱۳۸۹)، به تحقیقی با عنوان تحلیلی بر ابعاد اجتماعی فضاهای سبز شهری با تأکید بر دیدگاه شهروندان (مطالعه‌ی موردی: کلان شهر مشهد) پرداخت. در این مقاله با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و بر اساس پیمایش میدانی (پرسش‌نامه از شهروندان)، سعی شد تا آثار اجتماعی و فرهنگی فضاهای سبز شهری، بخصوص پارک‌ها از ابعاد و زوایای گوناگون مورد بررسی و کنکاش قرارگیرد. نتایج حاصله مبین آن بود که آثار اجتماعی و فرهنگی فضاهای سبز علاوه بر کارکردهای مطلوب (برقراری تعاملات اجتماعی، گسترش فرهنگ شهری و شهروندسازی، پرکردن اوقات فراغت و غیره) دارای تبعات نامطلوب (مانند شکل‌گیری انواع جرایم شهری، گسترش فرهنگ ابتذال، دوستی‌های نامشروع) بسیاری است.

صدایی و همکار (۱۳۸۹) به بررسی گردشگری پایدار پرداخته شده و موقعیت و رشد پایدار گردشگری در گرو عملکرد مناسب و هماهنگ عناصر و فاکتورهای متعددی است که با هم ارتباط تنگاتنگی دارند. یکی از مهم‌ترین این فاکتورها امنیت گردشگران و مقصدهای گردشگری است.

نبوی و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی، به بررسی احساس امنیت پرداخته‌اند؛ در این مقاله احساس امنیت، از موقعیت و جایگاه برجسته‌ای در برنامه‌ریزی‌های کشوری برخوردار است که دستیابی و پایدارسازی آن نیازمند مقدمات و زمینه‌های پیچیده‌ای بوده و آسیب‌پذیری و زوال آن نیز، معلول زمینه‌ها و عوامل متفاوتی است. نتایج نشان‌دهنده‌ی آن است که متغیرهای گرایش به مشارکت در تأمین امنیت، تلقی از عملکرد پلیس و پایگاه اجتماعی- اقتصادی به‌صورت مستقیم و متغیر احساس محرومیت نسبی به‌طور معکوس بر احساس امنیت اجتماعی افراد تأثیرگذار هستند.

زارع شاه‌آبادی و ترکان (۱۳۹۰)، تحقیقی با عنوان « بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر یزد» انجام دادند. هدف پژوهش حاضر، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر یزد است. این پژوهش با روش پیمایش و به‌صورت مقطعی انجام شده است. جامعه‌ی مورد مطالعه، شهروندان (افراد متأهل) شهر یزد در سال ۱۳۹۰ بوده‌اند و داده‌های پژوهش از ۳۶۲ نفر که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده بودند، گردآوری شد. ابزار مطالعه‌ی پرسش‌نامه محقق ساخته بوده که روایی آن از طریق اعتبار محتوا و پایایی از طریق محاسبه‌ی ضریب آلفای کرونباخ سنجیده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تی و تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش گام‌به‌گام انجام شد. یافته‌های آزمون‌های آماری نشان داد که بین احساس امنیت با متغیرهای زمینه‌ای جنس، تحصیلات، شغل و درآمد رابطه‌ی معناداری وجود دارد؛ همچنین ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای اساسی تحقیق نشان داد که بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی، احساس نظارت نهادی، اعتماد بین شخصی، هنجار اجتماعی و سرمایه‌ی اجتماعی رابطه‌ی مستقیم و معنادار و بین متغیر احساس آنومی و احساس امنیت رابطه‌ی معکوس و معنی‌داری وجود دارد. تحلیل رگرسیون چندگانه نیز نشان داد که به ترتیب متغیرهای جنسیت و اعتماد بین شخصی در مجموع ۲۶ درصد از واریانس متغیر وابسته (احساس امنیت) را تبیین می‌کنند.

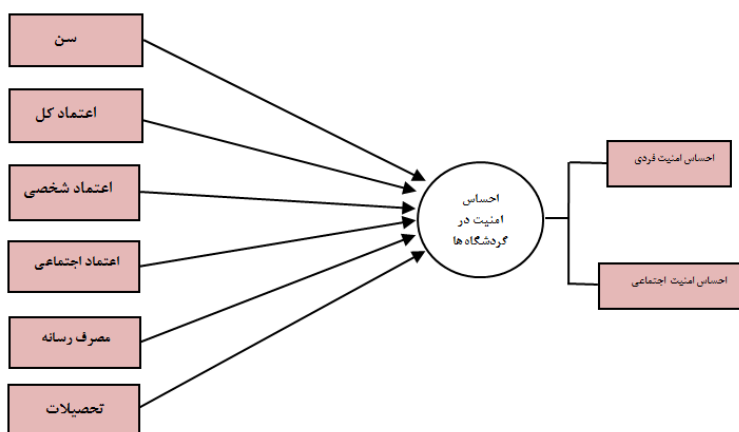
هزارجریبی (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای با عنوان «احساس امنیت از منظر توسعه‌ی گردشگری» به بررسی توسعه‌ی گردشگری می‌پردازد که هدف شناخت میزان احساس امنیت و تعاملات مردم با گردشگران بوده است و نتایج حاکی از آن است که بین احساس امنیت و گردشگری رابطه‌ی مثبت و مستقیمی وجود دارد؛ به عبارتی هرچه مقدار احساس امنیت گردشگران افزایش یابد، به همان اندازه تمایل آن‌ها به اقامت در ایران و حتی سفرهای مجدد بیشتر است. مقایسه‌ی احساس امنیت از منظر گردشگران خارجی برای سفر به ایران حاکی از آن است که گردشگران آفریقایی بیشترین احساس امنیت و گردشگران اروپایی کمترین احساس امنیت را داشته‌اند؛ به‌طور کلی احساس امنیت گردشگران تقریباً در سطح بالایی قرار دارد؛ لذا تمایل به سفر مجدد در بین گردشگران نیز بالا بوده است؛ از این‌رو مشارکت مردم و متصدیان مربوطه‌ی کشور در امر حفاظت محیط زیست جهانی، میراث فرهنگی و طبیعت به‌عنوان عامل مؤثری در توسعه‌ی صنعت جهانگردی کشور کمک نماید.

بهیان و فیروزآبادی (۱۳۹۲) در تحقیق خود، به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی بودند که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها کدامند؟ جامعه‌ی آماری در این تحقیق، همه‌ی شهروندان ۲۰ سال به بالای شهر کرمان هستند که یک نمونه‌ی ۵۳۰ نفری به‌عنوان حجم نمونه مورد بررسی قرار گرفته‌اند. برای بررسی میزان امنیت اجتماعی از مقیاس

نانلی (۱۹۶۷) استفاده شده است. بر این اساس، وضعیت هر دو متغیر امنیت مالی و امنیت جانی در بین شهروندان شهر کرمان (براساس میانگین‌ها) در طیف نسبتاً مطلوبی است. یافته‌ها حاکی از آن است که در بین شهروندان شهر کرمان، بین متغیرهای فضای فیزیکی شهر ($t=0.471$)، فضای اجتماعی شهر ($t=0.419$)، مشاهده‌ی تلویزیون داخلی ($t=0.572$)، گوش کردن به رادیو داخلی ($t=0.443$)، استفاده از اینترنت ($t=0.332$)، پایگاه اقتصادی- اجتماعی ($t=0.613$)، سن ($f=9.15$) و جنس زن ($t=4.19$) و جنس مرد ($t=4.26$)، با میزان احساس امنیت رابطه‌ی معناداری وجود دارد؛ ولی بین وضعیت بومی یا غیربومی بودن شهروندان و احساس امنیت رابطه‌ی معناداری مشاهده نشده است.

مدل تحلیلی تحقیق

شکل ۱: مدل تحلیلی تحقیق

منبع: نگارندگان

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین سن با احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگران رابطه وجود دارد.
- ۲- بین اعتماد در روابط بین شخصی با احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگران رابطه وجود دارد.
- ۳- بین اعتماد اجتماعی با احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگران رابطه وجود دارد.
- ۴- بین مصرف رسانه‌ای با احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگران رابطه وجود دارد.
- ۵- بین تحصیلات با احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگران رابطه وجود دارد.

۶- بین اعتماد کل با احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگران رابطه وجود دارد.

روش شناسی تحقیق

ماهیت موضوع، شناسایی احساس امنیت و اجتماعی گردشگاه‌ها از دیدگاه گردشگران، لزوم استفاده از روش تحقیق پیمایشی را اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. بدین ترتیب جهت مطالعه و سنجش میزان احساس امنیت فردی و اجتماعی گردشگاه‌ها از دیدگاه گردشگران از روش تحقیق توصیفی^۱ همراه با مطالعه‌ی اسناد و مدارک و از روش تحقیق پیمایشی^۲ ابزار سنجش آن پرسش‌نامه محقق ساخته است، استفاده می‌شود. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه‌ی گردشگران مراجعه‌کننده به ۲ گردشگاه عمده‌ی شهر گرگان (النگدره و ناهارخوران) است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول منطقی کوکران^۳ استفاده شد. بر مبنای محاسبات انجام گرفته و لحاظ نمودن عناصر فرمول کوکران به شرح زیر حجم نمونه‌ی این پژوهش، ۳۸۴ نفر تعیین شد. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری هدفمند (نمونه‌ی در دسترس) استفاده شد و نمونه‌ها به‌طور تصادفی در گردشگاه‌های مورد مطالعه (ناهارخوران و النگدره) انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. اعتبار تحقیق با استفاده از اعتبار صوری (تأیید متخصصان) و پایایی سوالات آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در حد بالاتر از ۰/۷۵ مورد تأیید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیلی داده‌ها از روش‌های آماری متناسب با سطح سنجش متغیرها استفاده شد.

جدول ۱: مشخصات منطقه‌ی مورد تحقیق

نام منطقه : پارک جنگلی النگدره‌ی گرگان	نام منطقه : منطقه‌ی نمونه‌ی گردشگری ناهارخوران گرگان
نزدیک‌ترین شهر : گرگان	نزدیک‌ترین شهر : گرگان
نزدیک‌ترین روستا: زیارت	نزدیک‌ترین روستا: زیارت
طول جغرافیایی: ۵۴° ۲۶' ۴۴"	طول جغرافیایی: ۵۴° ۲۸' ۲۶"
عرض جغرافیایی: ۳۶° ۴۷' ۴۳"	عرض جغرافیایی: ۳۶° ۰۴' ۰۴"
مساحت منطقه: ۱۸۵ هکتار	مساحت منطقه: ۱۶۴ هکتار

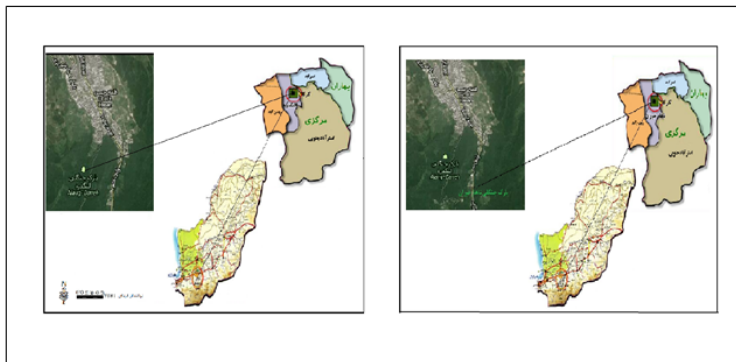
¹ Descriptive

² Survey

³ Cochran ,

$$n = \frac{\frac{(t)^2(pq)}{(d)^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{(t)^2(pq)}{(d)^2} - 1 \right)}$$

منبع: تحقیق حاضر

شکل ۲: موقعیت سیاسی شهر گرگان و پارک جنگلی ناهارخوران و انگدره

منبع: تحقیق حاضر

تجزیه و تحلیل

در این قسمت، یافته‌ها و نتایج به دست آمده در دو قسمت توصیفی و تحلیلی ارائه می‌شود. در بخش توصیفی، ابتدا سیمای نمونه‌ی آماری (متغیرهای زمینه‌ای) و سپس مفاهیم و متغیرهای اصلی تحقیق مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

جدول ۲: فراوانی پاسخگویان مورد مطالعه بر حسب متغیرهای زمینه‌ای احساس امنیت فردی و احساس امنیت اجتماعی

ردیف	متغیر	نوع متغیر	تعداد	درصد	میانگین
۱	جنسیت	مرد	۲۳۳	۶۰.۷	-
		زن	۱۵۱	۳۹.۳	-
۲	سن	کمتر از ۲۰	۲۸	۷.۳	۲۶.۶۸
		۲۱-۳۰	۱۶۹	۴۴	
		۳۱-۴۰	۶۱	۱۵.۹	
		۴۱-۵۰	۷۹	۲۰.۶	
		۵۱-۶۰	۲۹	۷.۶	
		۶۱ به بالا	۱۸	۴.۷	
۳	سطح تحصیلات	ابتدایی	۳۰	۷.۸	۱۴.۲۸
		راهنمایی	۲۵	۶.۵	

	۲۷.۶	۱۰.۶	دیپلم		
	۲۲.۱	۸۵	فوق دیپلم		
	۲۶.۶	۱۰۲	لیسانس		
	۷.۶	۲۹	فوق لیسانس		
	۱.۸	۷	دکتری		
۴	۲۱.۹	۸۴	مجرد	وضعیت تأهل	
-	۷۵	۲۸۸	متاهل		
-	۳.۱	۱۲	بدون همسر(فوت و طلاق)		
۵	۱۴.۱	۵۴	روستا	محل تولد	
-	۸۵.۹	۳۳۰	شهر		
۶	۵.۷	۲۲	محصل	وضعیت اشتغال	
-	۱۵.۹	۶۱	دانشجو		
-	۲۶	۱۰۰	خانه دار		
-	۴.۷	۱۸	بیکار		
-	۱.۸	۷	بیکارجویای کار		
-	۲۸.۱	۱۰۸	اشتغال تمام وقت		
-	۱۷.۷	۶۸	اشتغال پاره‌وقت		
۷	۲.۹	۵	کارگری و خدمات	نوع شغل	
-	۲.۳	۴	کشاورزی و شیلات		
-	۳۵.۴	۶۲	کارکنان دولتی		
-	۵۲	۹۱	آزاد		
-	۷.۴	۱۳	مشاغل عالی رتبه		

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر

توزیع ویژگی‌های عمومی نمونه‌های آماری (گردشگران) نشان می‌دهد که جنسیت حدود ۶۰ درصد آن‌ها مرد و ۴۰ درصد آن‌ها زن هستند که بیشترین فراوانی متعلق به مردان بوده است؛ همچنین مؤلفه‌ی سن با ۴.۷ درصد (۶۱ سال به بالا) کمترین و با ۴۴ درصد (۳۰-۲۱ سال) بیشترین فراوانی را دارا بوده است و میانگین گروه‌های سنی ۱۶.۶۸ درصد بوده است. سطح تحصیلات در بین گردشگران از جمله مؤلفه‌های مهم است که در کاهش میزان جرم تأثیر دارد و کمترین فراوانی مربوط به دوره‌ی دکتری با ۱.۸ درصد و بیشترین فراوانی مربوط به دیپلم با ۲۷.۶ درصد بوده است و میانگین تحصیلات ۱۴.۲۸ درصد بوده است. ۲۱.۹ درصد پاسخگویان مجرد، و ۷۵ درصد، متاهل و ۳.۱ درصد بدون همسر هستند. محل تولد اکثریت

پاسخگویان از شهر با ۸۵.۹ درصد و کمترین با ۱۴.۱ درصد هستند. ۲۸.۱ درصد بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان شاغل و به صورت اشتغال تمام وقت و با ۱.۸ درصد بیکار جویای کار کمترین فراوانی را دارد. از کل پاسخگویان، کمترین فراوانی مربوط به کشاورزی و شیلات با ۲.۳ درصد و بیشترین با ۵۲ درصد مربوط به شغل آزاد بوده است.

جدول ۳: فراوانی پاسخگویان مورد مطالعه بر حسب میزان مصرف محصولات رسانه (میانگین به ساعت در هفته)

ردیف	مصرف محصولات رسانه	میانگین به ساعت در هفته
۱	انواع کتاب	۵.۵۷
۲	روزنامه و مجلات	۲.۶۴
۳	گوش کردن به رادیو	۲.۲۰
۴	تماشای تلویزیون داخلی	۸.۱۱
۵	تماشای تلویزیون خارجی	۶.۳۹
۶	اینترنت	۵.۵۰
۷	موبایل	۱۱.۱۶

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر

میزان مصرف رسانه‌ای استفاده از موبایل با ۱۱.۱۶ درصد بیشترین فراوانی و گوش دادن به رادیو با ۲.۲۰ درصد کمترین بوده است. یکی از عوامل مهم مؤثر بر میزان احساس امنیت، اعتماد است و شرط اساسی برای یک جامعه سالم، اعتماد اجتماعی است و رابطه‌ی متقابل بین آن‌ها برقرار بوده که وقتی اعتماد اجتماعی کاهش یابد، میزان دزدی (جرم و بزهکاری)، انحراف و عدم رعایت مقررات کاهش می‌یابد که در جدول زیر آن را بررسی نموده‌ایم.

جدول ۴: توزیع میانگین میزان اعتماد در روابط بین شخصی پاسخگویان

ارزیابی نسبی								
ردیف	افراد یا گروه‌ها	هیچ	خیلی کم	کم	زیاد	خیلی زیاد	جمع	میانگین
۱	اعضای خانواده	۰.۵	۰.۵	۱	۲۰.۵	۷۷.۵	۱۰۰	۴.۴۷
۲	خویشاوندان	۴	۱۰	۱۹.۵	۴۲	۲۴.۵	۱۰۰	۳.۷۳
۳	همسایگان	۱۵.۵	۱۳.۵	۳۵.۵	۲۵.۵	۱۰	۱۰۰	۳.۰۱
۴	دوستان	۵.۵	۹	۳۲	۳۹.۵	۱۴	۱۰۰	۳.۴۷
۵	همکاران	۱۷.۶	۱۹.۷	۳۵.۸	۲۱.۸	۵.۲	۱۰۰	۲.۷۷
میانگین میانگین‌ها: ۳.۴۷								

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر

داده‌های موجود در جدول فوق نشان می‌دهد میانگین پاسخ‌های اعتماد پاسخگویان نسبت به اعضای خانواده‌ی خود با ۴.۴۷ درصد میزان اعتماد و به خویشاوندان به صورت ۳.۷۳ درصد، به همسایگان ۳.۰۱ درصد و به دوستان ۳.۴۷ درصد و در نهایت به همکاران ۲.۷۷ به عنوان کمترین بوده است که در این بین اعتماد به خانواده بیشترین و اعتماد به همکاران کمترین فراوانی و اعتماد را داشته است. در این رابطه، گیدنز احساس امنیت را به اعتماد ربط می‌دهد و به نظر او دو نوع قابلیت اعتماد وجود دارد (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۰۸).

احساس امنیت اجتماعی

احساس امنیت اجتماعی دارای اهمیت و نقش بسیار حساسی در ابعاد مختلف زندگی انسان است که در این تحقیق با طراحی گویه‌هایی که مورد تأیید متخصصان قرار گرفته‌اند، در قالب ۶ سؤال (گویه) به سنجش آن می‌پردازیم.

جدول ۵: توزیع میانگین میزان احساس امنیت اجتماعی

میانگین	ارزیابی نسبی						سؤال (گویه)	ردیف
	جمع	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلاً		
۲.۵	۱۰۰	۳۶	۱۵۶	۲۸۶	۳۵۴	۱۶۷	امنیت پارک	۱
۳.۱	۱۰۰	۱۱.۵	۳۰.۷	۲۶۶	۲۲.۴	۸.۹	امنیت گردشگاه	۲
۲.۷	۱۰۰	۶.۳	۱۵.۹	۳۸.۳	۲۳.۷	۱۵.۹	امنیت جنگل	۳
۳.۳	۱۰۰	۱۷.۴	۳۵.۷	۲۳.۲	۱۴.۱	۹.۶	امنیت در پارکهای شهری	۴
۲.۶	۱۰۰	۴.۹	۱۷.۲	۳۳.۶	۲۶.۳	۱۸	امنیت شهرسازی در شب	۵
۲.۲	۱۰۰	۵.۵	۶	۲۶۶	۳۲.۸	۲۹.۲	امنیت پارک خودرو بدون قفل	۶
میانگین میانگین‌ها: ۲.۶۶								

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر

طبق یافته‌های تحقیق، در خصوص احساس امنیت اجتماعی، امنیت پارک خودرو بدون قفل کمترین میانگین را با ۲.۲ از ۵ و بیشترین امنیت در پارک‌های شهری با ۳.۳ از ۵ بدست آمده است. میانگین امنیت در پارک با ۲.۵ درصد و هم چنین امنیت گردشگاه ها ۳.۱ درصد و امنیت جنگل ۲.۷ درصد و امنیت در پارک‌های شهری ۳.۳ درصد و امنیت شهرسازی در شب ۲.۶ درصد و همچنین میانگین میانگین‌ها ۲.۶۶ درصد بوده است.

احساس امنیت فردی

این نوع امنیت ناشی از احساس آرامش، آسایش و راحتی افکار فرد در محیط است که در اینجا گردشگران مورد نظر ما هستند که با طراحی تعداد هفت سؤال (گویه) که به تأیید متخصصان رسیده است، به ارزیابی و سنجش احساس امنیت فردی گردشگران در گردشگاه‌های مورد مطالعه می‌پردازیم.

جدول ۶: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان احساس امنیت فردی

ردیف	سؤال (گویه)	ارزیابی نسبی					میانگین
		اصلاً کم	خیلی کم	کم	زیاد	خیلی زیاد	
۱	احساس سرخوشی در	۵.۵	۷.۸	۲۱.۴	۴۲.۲	۲۳.۲	۳.۶۹
۲	احساس آرامش از	۶	۱۴.۳	۲۹.۹	۴۰.۴	۹.۴	۳.۳۲
۳	احساس خطر در شب	۱۶.۴	۱۷.۴	۲۱.۶	۱۸.۸	۲۵.۸	۳.۲۰
۴	برخورد با مزاحم	۲۹.۲	۲۴	۲۲.۹	۱۳	۱۰.۹	۲.۵۲
۵	احتمال برگشت به	۴۰.۱	۳۹.۶	۱۵.۶	۳.۴	۱.۳	۱.۸۶
۶	احساس رضایت از	۱۲.۸	۲۲.۷	۳۴.۹	۲۳.۲	۶.۵	۲.۸۸
۷	رضایت از آسایش	۸.۳	۱۲.۵	۴۳.۲	۳۰.۷	۵.۲	۳.۱۱
میانگین میانگین‌ها: ۲.۹۴							

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر

داده‌های موجود در جدول فوق نشان می‌دهد میانگین پاسخ‌های احساس امنیت فردی پاسخگویان در احساس سرخوشی در پارک با میانگین ۳.۶۹ از ۵ و میانگین احساس آرامش از فضای عمومی ۳.۳۲ درصد و احساس خطر در شب ۳.۲۰ درصد و برخورد با مزاحم ۲.۵۲ درصد و احتمال برگشت به مکان بعد از مزاحمت ۱.۸۶ درصد و احساس رضایت از امکانات ۲.۸۸ درصد و در نهایت رضایت از آسایش گردشگاه‌ها ۳.۱۱ درصد است و همچنین میانگین میانگین‌ها ۲.۹۴ شده است.

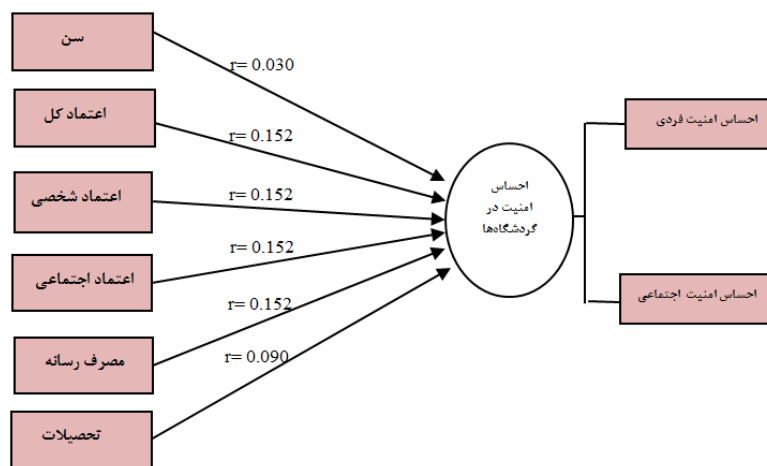
جدول شماره‌ی ۷: رابطه‌ی بین متغیرهای زمینه‌ای با احساس امنیت فردی و اجتماعی

ردیف	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نام آزمون	مقدار T	سطح معنی‌داری
۱	احساس امنیت فردی	سن	ضریب همبستگی پیرسون	-۰.۰۵۲	۰.۴۶۱
	احساس امنیت اجتماعی	سن	ضریب همبستگی پیرسون	-۰.۰۰۹	۰.۹۰۴
۲	احساس امنیت فردی	سواد	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۰۶۴	۰.۳۷۱
	احساس امنیت اجتماعی	سواد	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۱۱۶	۰.۱۰۲
۳	احساس امنیت فردی	مصرف رسانه	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۰۹۷	۰.۱۷۳
	احساس امنیت اجتماعی	مصرف رسانه	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۱۲۴	۰.۰۸۰
۴	احساس امنیت فردی	اعتماد اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۱۱۶	۰.۱۰۱
	احساس امنیت اجتماعی	اعتماد اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۱۵۲	۰.۰۳۲
۵	احساس امنیت فردی	اعتماد شخصی	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۲۷۰	۰.۰۰۰
	احساس امنیت اجتماعی	اعتماد شخصی	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۱۴۷	۰.۰۳۸
۶	احساس امنیت فردی	اعتماد کل	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۲۶۹	۰.۰۰۰
	احساس امنیت اجتماعی	اعتماد کل	ضریب همبستگی پیرسون	۰.۱۷۱	۰.۰۱۶

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر

وجود امکانات در پارک‌ها ضروری است؛ چون باعث ایجاد آسایش و آرامش برای شهروندان می‌شود؛ پس ما به این دلیل میزان برخورداری و نیاز امکانات را بررسی می‌کنیم. در شکل (۳) رابطه‌ی بین احساس امنیت فردی و اجتماعی با اعتماد کل، اعتماد اجتماعی، اعتماد شخصی، مصرف رسانه‌ای، سن و سطح تحصیلات نشان داده شده است. برای بررسی میزان ارتباط از تکنیک ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

شکل ۳: رابطه‌ی بین احساس امنیت فردی و اجتماعی با اعتماد

منبع: نگارندگان

طبق نتایج حاصل از همبستگی پیرسون بین احساس امنیت در گردشگاه‌ها که خود از دو بُعد احساس امنیت فردی و اجتماعی ساخته شده است، بین اعتماد کل، اعتماد شخصی، اعتماد اجتماعی و مصرف رسانه‌ای در سطح ۹۵ درصد اطمینان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. لکن بین سن و سطح تحصیلات با احساس امنیت، رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد. از آنچه تاکنون گفته شده است، می‌توان دریافت که آنچه از طریق گردشگران و به‌عنوان «احساس امنیت» مطرح می‌شود، با احساس امنیت فردی و اجتماعی رابطه دارد. می‌توان گفت احساس امنیت، نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت شهروندان نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویداد و وقایع ظرفیتی است. فضای شهری بیشترین ارتباط را با مردم و مکان‌های تفریحی و گردشگاهی برقرار می‌کند و در نتیجه در هویت‌بخشی و دادن احساس آرامش و امنیت به گردشگران نقش بسزایی دارد. موانع زیادی بر سر راه تأمین نیازهای فردی و اجتماعی گردشگران به وجود آمده که این موانع به کاهش شدید احساس امنیت و آرامش و آسایش گردشگران انجامیده است. این پدیده به نوبه‌ی خود به گسترش روحیه نارضایتی، عدم امنیت، احساس تنهایی، غم، ترس، تنش اجتماعی، جدایی از طبیعت دامن زده است. وجود امکانات از جمله عوامل مهمی است که گردشگر را به گردشگاه می‌کشاند و حضور گردشگران و شهروندان در مکان‌های تفریحی خود سبب افزایش امنیت می‌شود. معمولاً مجرمان مکان‌های خلوت و ساکت را برای اعمال خود در نظر می‌گیرند. اینک به شاخص‌ها و مؤلفه‌های احساس امنیت اشاره می‌کنیم: ۱- برخورداری از امکانات (آموزش، بهداشت، رفاه و آزادی) ۲- فقدان جرم و بزهکاری در گردشگاه‌ها و ۳- کاهش موانع بر سر راه احساس امنیت فردی و اجتماعی.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش با هدف شناخت احساس امنیت فردی و احساس امنیت اجتماعی گردشگران در مناطق گردشگری اصلی شهر گرگان صورت گرفته است. روش انجام تحقیق پیمایشی بوده و از ابزار پرسش‌نامه برای سنجش متغیرها استفاده شده است. طبق نتایج توصیفی این تحقیق مردان بیشتر از زنان هستند و بیشترین فراوانی سن مربوط به ۲۰-۳۰ سال بوده و میانگین گروه‌های سنی ۱۶.۶۸ درصد بوده است. سطح تحصیلات اکثریت پاسخگویان دیپلم بوده است با ۲۷.۶ درصد و همچنین در این بین بیشتر پاسخگویان با ۰.۷۵ درصد متأهل هستند و محل تولد اکثریت در شهر بوده است. از نظر وضعیت اقتصادی پاسخگویان بیشترین فراوانی مربوط به اشتغال تمام‌وقت و به‌عبارتی مشاغل آزاد بوده است. از نظر میزان مصرف رسانه‌ای، پاسخگویان اظهار نموده‌اند که بیشتر از موبایل در طی هفته استفاده می‌کنند و کمترین فراوانی مربوط به گوش دادن به رادیو بوده است و جالب این جاست که میزان مصرف و استفاده از تلویزیون داخلی بیشتر از تلویزیون خارجی است و گردشگران به دلیل اعتقادات خود تمایل دارند بیشتر از تلویزیون داخلی استفاده کنند. نتایج نشان می‌دهد که میزان احساس امنیت فردی در گردشگاه‌های مورد مطالعه از دید گردشگران در حد نزدیک به متوسط (۲.۹۴ از ۵) به دست آمده است و میزان احساس امنیت اجتماعی در گردشگاه‌های مورد مطالعه از دید گردشگران در حد کمتر از متوسط (۲.۶۶ از ۵) به دست آمده است و طبق این برآورد، احساس امنیت فردی بیشتر از احساس امنیت است. نشان داده شده است که زنان احساس امنیت بیشتری دارند. این در حالی است که احساس امنیت فردی در ناهارخوران کمتر از النگدره بوده و احساس امنیت در ناهارخوران بیشتر از النگدره است. نتایج تحلیلی نشان داد که بین احساس امنیت با متغیر مستقل اعتماد اجتماعی همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد و بین امنیت کل با متغیر مستقل اعتماد اجتماعی همبستگی وجود دارد. احساس امنیت و احساس امنیت فردی و امنیت کل با متغیر مستقل اعتماد شخصی همبستگی دارد و همچنین احساس امنیت فردی و اجتماعی و کل با متغیر مستقل اعتماد کل همبستگی دارد. بررسی و مقایسه‌ی نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق با نتایج حاصله در تحقیقات هزارجریبی (۱۳۹۰)، عاصمی‌آهنگر (۱۳۸۵)، صالحی‌فرد (۱۳۸۹)، رفیعیان (۱۳۸۸)، صدایی (۱۳۸۹) سازگاری دارد و درحالی‌که با تحقیقات نبوی (۱۳۸۹) سازگاری ندارد.

پیشنهادها

۱- تقویت هنجارها و ارزش‌های بومی در گردشگاه‌ها

۲- ارائه تسهیلات و خدمات به گردشگران از قبیل نقشه، پوستر مکان‌های دیدنی و پذیرایی و غیره

۳- برخورد با مجرمین و اراذل و اوباش

۴- جلوگیری از تخریب جنگل

۵- ایجاد کاربری‌های تجاری و فرهنگی و بهداشتی در اطراف گردشگاه جهت جذب بیشتر گردشگران

۶- معرفی بیشتر گردشگاه‌های ناهارخوران و انگدره به وسیله رسانه‌ها

۷- تقویت احساس امنیت برای شهروندان بومی و گردشگران از طرق مختلف از جمله پلیس مخفی، دوربین، گشت پلیس و غیره

نتایج کلی نشان می‌دهد که احساس امنیت فردی با احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ی معناداری دارد. با توجه به دو دامنه بودن این ارتباط می‌توان گفت که رابطه‌ی بین احساس امنیت فردی با احساس امنیت اجتماعی تعاملی بوده و این دو نوع امنیت یکدیگر را تقویت می‌نمایند.

جهت پی بردن به نیازمندی‌های گردشگران در گردشگاه‌ها، در انتهای ابزار تحقیق (پرسش‌نامه)، تعدادی سؤال باز طراحی شد و از پاسخگویان خواسته شد تا پیشنهادات و انتقادات خود را نسبت به گردشگاه‌ها بیان نمایند. بر اساس بررسی نیازهای مردم در گردشگاه‌ها، اغلب آنان به تأمین نیازمندی‌هایی به شرح زیر اذعان نموده‌اند:

۱- ایجاد سرویس بهداشتی در ابتدای مسیر ناهارخوران و انگدره

۲- ایجاد تعداد بیشتر سکوهای آب آشامیدنی و جداکردن سکوهای آب آشامیدنی از سکوی آب برای شستشوی ظروف در ناهارخوران و انگدره

۳- ایجاد پیست دوچرخه‌سواری برای بانوان

۴- ایجاد بازارهای محلی برای آشنایی بیشتر گردشگران با محصولات و تولیدات صنایع دستی و بومی مردم گرگان و منطقه

۵- ایجاد هتل و مسافرخانه و رستوران که به جذب بیشتر گردشگران و گردشگران می‌انجامد

۶- ایجاد نمازخانه برای مسافران در ناهارخوران و انگدره

۷- نصب تعداد بیشتری صندلی و سطل زباله در ابتدای ناهارخوران و انگدره

منابع

- ۱) انجمن تخصصی معماری و شهرسازی (۱۳۹۲). افزایش احساس امنیت فضاهای عمومی به خصوص پارک‌ها با استفاده از اصول (CPTED)، <http://www.iranshahrsaz.com/newreply.php>، تاریخ مراجعه: ۱۳۹۲/۱۰/۵.

۲) لوک، بدار؛ دزیز، ژوزه و لامارش، لوک (۱۳۸۰). روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه‌ی حمزه گنجی، تهران: سالوان.

۳) بهیان، شاپور و فیروزآبادی، آمنه (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها (مطالعه‌ی موردی: کرمان)، فصلنامه‌ی مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال ۳، شماره‌ی ۶: ۱۲۲-۱۰۳.

۴) چلبی، مسعود (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی نظم تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران: نشر نی.

۵) رفیعیان، مجتبی؛ عسگری، علی و عسگری زاده، زهرا (۱۳۸۸). سنجش میزان رضایتمندی مسکونی ساکنان محله‌ی نواب، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره‌ی ۶۷: ۶۸-۵۳.

۶) زارع شاه‌آبادی، اکبر و ترکان، رحمت‌اله (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر یزد، فصلنامه‌ی نظم و امنیت انتظامی، سال ۴، شماره‌ی ۲: ۱۴۸-۱۲۵.

۷) ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۱). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)، تهران: آوای نور.

۸) سعیدنیا، احمد (۱۳۹۱). کتاب سبز شهرداری، تهران: انتشارات سازمان پارک‌ها و فضای سبز.

۹) شایگان، فریبا و رستمی، فاطمه (۱۳۹۰). هویت اجتماعی و احساس امنیت، فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه‌ی اجتماعی، شماره‌ی ۹: ۱۸۲-۱۴۹.

۱۰) صالحی‌فرد، محمد؛ خاکپور، براتعلی و هادی رفیعی، معصومه (۱۳۸۹). تحلیلی بر ابعاد اجتماعی فضاهای سبز شهری با تأکید بر دیدگاه شهروندان، فضای جغرافیایی، سال ۱۰، شماره‌ی ۲۹: ۹۵-۵۱.

۱۱) صدایی، اسکندر و عیوضلو، محمود (۱۳۸۹). نقش امنیت در توسعه‌ی گردشگری، فصلنامه‌ی تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، سال ۴، شماره‌ی ۸: ۳۷-۱۶.

- ۱۲) عنایت، حلیمه؛ موحد، مجید و حیدری، اله رحم (۱۳۹۱). مطالعه‌ی راهبردی اعتماد اجتماعی و احساس امنیت در میان جوانان ۲۹-۱۵ سال ساکن شهرهای شیراز و یاسوج، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۳، شماره ۱: ۱۰۵-۸۱.
- ۱۳) کارگر، بهمن (۱۳۸۳). امنیت شهری «ارزیابی کارایی خدمات انتظامی و امنیتی در نظام مدیریت شهری»، سازمان آموزش و خدمات پس از فروش مه‌اد صنعت.
- ۱۴) فرماندهی انتظامی استان گلستان (۱۳۸۹). گزارش پژوهشی حوزه‌ی مطالعات و تحقیقات کاربردی گردشگاه‌ها و امنیت، گزارش شماره ۱/ پاییز.
- ۱۵) فرماندهی انتظامی استان گلستان (۱۳۹۰). گزارش پژوهشی حوزه‌ی مطالعات و تحقیقات کاربردی گردشگاه‌ها و امنیت، گزارش شماره ۲/ پاییز.
- ۱۶) گلی، علی (۱۳۹۰). زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شیراز، جامعه‌شناسی تاریخی، دوره ۳، شماره ۲: ۱۶۵-۱۴۳).
- ۱۷) گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷). پیامدهای مدرنیت، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- ۱۸) منعم، محمدرضا و ضرابیان، فرناز (۱۳۹۰). تأثیر طراحی فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه‌های درون شهری در ایجاد احساس امنیت- نمونه موردی: بزرگ راه شهید همت، فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، سال ۴، شماره ۱۳: ۳۱-۱۷.
- ۱۹) نبوی، سیدعبدالحسین؛ حسین زاده، علی حسین و حسینی، سیده هاجر (۱۳۸۹). بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۱، شماره ۴: ۹۶-۷۳.
- ۲۰) نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲). درآمدی بر امنیت اجتماعی، فصلنامه‌ی تحقیقات مطالعات راهبردی، سال ۶، شماره ۱۹: ۷۸-۵۵.
- ۲۱) هزارجریبی، جعفر (۱۳۹۰). احساس امنیت اجتماعی از منظر توسعه گردشگری، مجله علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۰، شماره ۲: ۹۹-۷۷.
- 22) Brunson, C., Gilroy, R., Madani Pour, A., Roe, M., Thompson, I. and Townshend, T. (1995). **Safety, crime, vulnerability and design -A proposed agenda of study**, University of Newcastle.

- 23) Buzan, B., Waever, O. and de Wilde, J. (1998). **Security: A New Framework for Analysis**, Boulder, CO: Lynne Reinner.
- 24) Hillier, B.(1996). **Space is the Machine**, University of Cambridge Press.
- 25) Jacobs, J. (1961). **The Death and Life of Great American Cities**, New York: Vintage Books
- 26) Vornanen, R., Torronen, M. and Niemela, P. (2009). Insecurity of young people: the meaning of insecurity as defined by 13-17- year – old Finns, **Young**, 17 (4): 399- 419.